BÖLÜM 6

İNTERNET MEDYASINDA İNTİHAR HABERLERİNİN SUNUMU

Dr. Öğr. Üyesi Serhat ÇOBAN[1]

[1]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Çanakkale, Türkiye. serhatcoban@comu.edu.tr

GİRİŞ

Toplumsal yapı medyanın dili üzerine etkide bulunduğu gibi medyada toplumsal yapının söylemine etkide bulunabilmektedir. Özelikle de 19. yüzyılda gelişen ve 20. yüzyılda yoğunluk kazanmaya bağlayan kitle toplumunda medyanın başat bir faktör olarak ön plana çıktığını belirtmek gerekir. Kitle toplumunda bireyler atomize ve birbiriyle yabancılaşmış bir yaşam sürerken bu yabancılaşmış toplumu bir araya getiren unsur olarak medya önem kazanmıştır. Kapitalist toplumsal yapı içinde ortaya çıkan kitle toplumu kendisine uygun bir medya formu da geliştirmiştir. Geçmişin feodal toplum ilişkileri içinde köylerde ortaya çıkan birincil ilişkiler kapitalist toplumsal yapı içinde kentsel mekânlarda dönüşüm geçirerek ikincil ilişki biçimleri halini almıştır.

Toplumsal yapıdaki dönüşümler birey üzerinde baskı yaratabilmekte ve birey yaşadığı sorunlara çare bulamama noktasında farklı çözüm arayışları içerisine girebilmektedir. Bu noktada ikincil, yabancılaşmış, bireyselleşmiş ilişki biçimi içinde yaşayan insanları bir araya getirebilecek, insanların toplumsallaşmış dili üzerinde ortak referans çerçeveleri yaratabilecek aygıt olarak kitle iletişim araçlarının önemi ön plana çıkmaktadır.

İnternetin ortaya çıkması ile sayısal iletişim teknolojilerinin gündelik yaşamda yoğun bir biçimde kullanıldığı görülmekte olup bu teknolojik aygıtlar üzerinden akan mesajlar kitlenin toplumsal algısının oluşumunda etkili olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında bireyin

internet haber sitelerinde akan haberlerden etkilenme olasılığı açısından dikkatli bir habercilik dili geliştirmenin önemi ortaya çıkmaktadır. Özellikle de intihar gibi toplum sağlığı açısından önemli bir olgu üzerine habercilik faaliyeti gerçekleştirmede medya kuruluşlarının daha özenli bir yaklaşım sergilemesi beklenmektedir. Bu çalışmanın amacı da dünyadaki sağlık örgütleri ile gazeteciliğin mesleki kuruluşlarının intihar olgusunu haberleştirirken dikkat edilmesi gerektiğini belirttiği hususlar doğrultusunda çeşitli kriterler oluşturarak internet haber sitelerindeki intihar haberlerini bu kriterler bağlamında incelemektir.

1. İNTİHAR OLGUSU VE TARİHSEL DÖNÜŞÜMÜ

İntihar birçok farklı disiplinin ilgi alanına girmiş ve bu disiplinler tarafından incelenen çok boyutlu toplumsal bir olgudur. Ruhsal bir bozukluk sonucu oluştuğu kabul edilen intiharlar, psikiyatrik hastalarda görülen ölümlerin temel nedenini oluşturur. Bununla birlikte intihar eden kişilerin duygu dünyalarını inceleme olanağı olmadığından araştırma nesnesi açısından bakıldığında zor bir olgu olduğu da ifade edilmelidir (Geçtan, 1989: 198).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre her yıl yaklaşık bir milyon kişi intihar etmekte ve dünya çapında 15-29 yaş arası ölümlerin üçüncü en büyük nedenini intihar oluşturmaktadır. Gelir durumu açısından değerlendirildiğinde ise intiharların yüzde 79 oranında düşük ve orta gelire sahip ülkelerde meydana geldiği görülmektedir (WHO, 2020a).

Tablo 1. 2016 Yılı Verilerine Göre İntiharda İlk On Ülke Sıralaması (Yüzbin Kişi Başına)

Guyana	30,2
Lesotho	28,9
Rusya Federasyonu	26,5
Lithuania	25,7
Suriname	23,2
Cote dlvoire	23
Kazakhstan	22,8
Equatorial Guinea	22
Belarus	21,4
Republic of Korea	20,2

(WHO, 2020b).

Türkiye İstatistik Kurumundan (TÜİK) alınan veriler ışığında bakıldığında ise Türkiye'de 2018 yılında toplam intihar sayısının 3161 olduğu görülmektedir. Bu sayının 2391'i erkek 770'i ise kadındır. Bu anlamda erkeklerin oranı %75,64 kadınların oranı ise %24,36'dır (TÜİK, 2020).

Tablo 2. 2018 Yılı İntihar Sayısı

Kadın	Erkek	Toplam
770	2391	3161

(TÜİK, 2020).

İntihar nedenlerine bakıldığında ise ilk sırada 1155 kişi ile bilinmeyen nedenler, ikinci sırada 861 kişi ile diğer nedenlerin yer aldığı görülürken nedeni belli olan intiharlarda ilk sırayı 677 kişi ile hastalık, ikinci sırayı 246 kişi ile geçim zorluğu, üçüncü sırayı 129 kişi aile geçimsizliği, dördüncü sırayı 86 kişi ile istediği ile evlenememe,

beşinci sırayı 6 kişi ile ticari başarısızlık, altıncı sırayı 1 kişi ile öğrenim başarısızlığı almaktadır (TÜİK, 2020). Bununla birlikte nedeni bilinmeyen ve diğer nedenler olarak sunulan kategorilerin nicel olarak yüksekliği de göze çarpmaktadır. Bu durum intihar olgusunun karmaşıklığından kaynaklı nedenlerini bulabilmenin zorluğunu yansıtmasının yanı sıra nedeni belli olarak oluşturulan kategorilerdeki rakamların da aslında daha yüksek olabileceğini ima etmektedir.

Tablo 3. 2018 Yılı İntihar Nedenleri

İntihar Nedeni	Kadın	Erkek	Toplam
Hastalık	190	487	677
Aile Geçimsizliği	34	95	129
Geçim Zorluğu	10	236	246
Ticari Başarısızlık	-	6	6
Hissi İlişki ve İstediği ile Evlenememe	24	62	86
Öğrenim Başarısızlığı	1	-	1
Bilinmeyen	300	855	1155
Diğer	211	650	861

(TÜİK, 2020).

DSÖ intiharın ciddi bir kamu sağlığı problemi olduğuna dikkatleri çekmiş ve intiharın kasıtlı olarak kendini öldürme eylemi olduğunu; intihar girişiminin ise ölümcül olmayan intihar teşebbüsleri için

kullanıldığını belirtmiştir. Bu teşebbüsler kasıtlı olarak kendini zehirleme, yaralama ve kendine zarar verme olarak betimlenebilir (WHO, 2014: 17).

İntiharın etimolojisine bakıldığında Türkçe de kullanılan biçimin Arapça "nahr" yani "boğazlamak, hayvan boğazlamak" kelimesinden geldiği görülmektedir. Tanzimat döneminden sonra "kendini katletmek" sözcüğü yerine "intihar" sözcüğünün yaygın bir kullanıma sahip olduğu da belirtilmelidir. İntihar kelimesinin İngilizcede kullanılan biçimi olan "suicide" ise Latince "suuscida" kelimesinden gelir. "Suus" kişinin sahip olduğu anlamına gelirken, "cida" ise öldürücü, ölmek, kesmek anlamındadır. Fransızcada ise "suicidium" olarak kullanılan intihar 1762 yılında Dictionairre de L'Académie'de yer almıştır. Böylece kavram kişinin bilerek hayatına son vermek biçiminde kullanılmıştır (Bağlı, 2004: 22; Çoban, 2004: 2; Ulutaş, 2006: 1; Bulut vd., 2012: 129). Türk Dil Kurumu sözlüğünde intihar şu şekilde tanımlanır: "Bir kimsenin toplumsal ya da ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi" (TDK, 2020). İntihar üzerine önemli çalışmalara imza atan sosyolog Emile Durkheim (2013: 5) ise intihar ve intihar girişimi üzerine şu tanımlamayı yapar: "Nasıl bir sonuç vereceği bilinen, kurbanın kendisi tarafından gerçekleştirilen, olumlu ya da olumsuz bir edimin dolaysız ya da dolaylı sonucu olan her ölüm edimine intihar denir. İntihar girişimi de böyle tanımlanan, fakat ölüm sonucu vermeyen edimdir". Durkheim eserinde toplumsal olaylar ile intihar oranları arasında bağ kurmuş ve her toplumun tarihin belli bir kesitinde intihara yöneldiğini ya da toplumda intiharın yaygınlaşmasına

uygun ortamın olduğunu kaydetmiştir. Örneğin Avrupa'da 1848 devrimleri sonucu yaşanan toplumsal kargaşalar sonucunda intihar oranlarının arttığını verilere dayandırarak sunmuştur (Durkheim, 2013).

Durkheim, kişinin özdeşleştiği toplum yapısıyla bağlarının zayıflamasının ve yaşadığı topluma yabancılaşmasının intihar olaylarının temel nedenini oluşturduğunu belirtir. Bunun yanı sıra kişinin bir gruba olan bağlılığının da intihar olgusu ile bağlantılandırılabileceğini savunur. Kişi bağlı olduğu grubun inançları doğrultusunda kendisini feda edebilir (Geçtan, 1989: 199).

İntihar olgusu kültürden kültüre değişkenlik gösterir. Bazı topluluklarda ortak yiyecek havuzundan tasarruftan ya da göçebe yaşama uyum sağlamada zorluk yaşamalarından (Eskimolar, Samoa Adaları Yerlileri, Know Kızılderilileri gibi) hasta ve yaşlıların diğerkamlıkla kendilerini feda etmesi kabullenilmiş ve özendirilmiştir. Japonya gibi gelenekçi toplumlarda da intiharın onurlu bir davranış olarak kabul edildiği görülür (Geçtan, 1989: 199; Çoban, 2004: 4; Jamison, 2000: 25).

İlk yazılı eserler incelendiğinde de intiharın onur meselesi olarak tanındığına ilişkin örnekler bulmak olasıdır. Savaşta düşmanın eline geçmeme ya da düşüncesinden taviz vermektense ölümü seçme gibi örnekler bu yapıtlarda görülür. İlkçağ toplumlarında Sokrates'in öğretilerine ve inançlarına aykırı hareket etmeyi reddederek baldıran zehiri içmesi ya da Homeros'un destanlarında anlatıldığı gibi düşmanın

eline geçmemek için kendini öldüren askerler de intihara bu dönemde nasıl yaklaşıldığına ilişkin ipuçları verir (Jamison, 2000: 25-26).

Romalılar ve Eski Yunanlıların intihara ilişkin fikirleri çeşitlidir. Epikürcüler ve Stoacılar bireyin ölüm şeklini ve zamanını seçmesi gerektiğine inanırken Aristoteles intiharı korkaklık ve devlete karşı yapılmış bir eylem olarak görmüştür. Roma İmparatorluğunda ise intihar yasaklanmış ve intihar edenin mülkünün mirasçılarına geçmesi engellenmiştir. Hristiyanlığın ortaya çıkması ile Katolik Kilisesi intihara karşı çıkarak altıncı ve yedinci yüzyıllarda intihar edenlerin aforoz edilmesini ve cenaze ayinlerinden yoksun bırakılmasını kanunlaştırmıştır. Yahudi gelenekleri de intihar edenin cenaze töreninde konuşma yapmayı yasaklamıştır. Zaman içinde bu durum hastalıklı zihinlere karşı hoşgörü gösterilmesi gibi bir anlayışın yaygınlaşması ile yumuşamıştır. İslam hukukuna göre ise intihar cinayet kadar hatta ondan da ağır bir suç biçiminde ele alınır (Smith, 1979: 286; Jamison, 2000: 26-27).

İntiharın toplumda yaygınlık kazanmasını önlemek amaçlı cesetler üzerinde çeşitli tasarruflara girişildiği de belirtilmelidir. Bazı ülkelerde intihar edenlerin cesetleri geceleyin bir kavşağa gömülür, kimi yerlerde ise intihar edenin kalbine bir kazık çakılırdı. Burada cesetlere yapılan uygulama intihar edenin ruhunun potansiyel olarak tehlikeli görülmesinden kaynaklıydı. İntihar edenin kavşağa gömülmesinden kasıt ise ruhunun evinin yolunu bulamamasına yönelikti. Fransa'da intihar edenin cesedi sokaklarda baş aşağı sürüklenir, sonra da darağacına asılırdı. Almanya'nın bazı bölgelerinde ise intihar edenlerin

ruhu evlerine geri dönemesin diye cesetleri fıçılara konup nehre atılırdı (Jamison, 2000: 28-29).

Toplumsal yaşam içinde intihar zamanla kişisel bir günah olarak değil de dengesiz bir zihin eylemi olarak görülmeye başlandı. Ölüler artık kavşaklara değil, kilise bahçelerinin kuzey yamaçlarına gömülüyordu. İntihar edenlerin cesetleri artık lanetlenip tecrit edilmektense toplumun itibarsız suçluları ya da Hristiyan olmayanlarla aynı yere defnediliyordu. 1800'lü yıllardan itibaren Avrupa'da tüm intihar olgularının akli denge bozukluklarından kaynaklandığı düşünülmüştür. Bu tarihten itibaren birçok Avrupa ülkesinde intihar artık bir suç olmaktan çıkmıştır (Smith, 1979: 285; Jamison, 2000: 30-31)

20. yüzyıla gelindiğinde ise yapılan birçok çalışmada intihar ile psikiyatrik hastalıklar, ailesel ortam, okul ve çevre gibi faktörler arasında güçlü bir ilişki olduğu ifade edilmiştir (Palabıyıkoğlu, 1993; Palabıyıkoğlu vd., 1993; Tezcan vd., 1995; Fine vd., 2012; Tatlılıoğlu, 2012). Kitle toplumuna geçilmesiyle birlikte medyanın da insan yaşamında artan yeri ve önemi, intihar olgusunu ele alışta medya faktörünü de analize dahil etmeyi gerekli kılmaktadır.

2. MEDYA VE İNTİHAR

Medya özellikle 19. yüzyıldan sonra iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ışığında kitle toplumu içinde önemli bir kurum olarak ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi'nin etkisiyle kent yaşamı öne çıkmış, kentlerde yaşayan bireyler de kitle kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kitle kavramı, birbirine benzer yaşantılar içinde olan ama

aralarında sıkı bağlar bulunmayan bireylerin aynı şeyleri düşünüp aynı kararları aldıkları varsayımları üzerine kuruludur. Sanayi Devrimi fordist fabrika örgütlenmesi modelinin tek tip üretim yapısından yola çıkılarak kitle toplumunda yaşayan bireylerin de fabrikasyon ürünler gibi birbirinin aynı, standart özellikleri olduğu vurgulanır (Oğuz, 2012: 117).

19. yüzyıl iletişim teknolojileri tarihi açısından da önemlidir. Bu icatların ortaya çıkmasında I. ve II. Dünya Savaşları'nın etkili olduğu söylenebilir. Devletler tarafından askeri teknolojik gelişmelere ayrılan büyük bütçeler sonucunda iletişim teknolojisinde ivme yakalanmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan gazete, sinema, televizyon, internet gibi iletişim araçlarına, kent yaşamına ve kitle toplumuna uygunluğundan dolayı kitle iletişim araçları adı verilmiştir. İletişim artık bir kişiye ya da dar bir gruba değil teknik araçlar kullanılarak kitlelere yönelik yapılmaktadır (Geray, 2003: 17; Oğuz, 2012: 120).

1990'lı yılların ikinci yarısından sonra kitle iletişim araçlarına internetin katılması ve yaygınlaşması bireylerin iletişim pratiklerinde değişikliklere yol açmıştır. Enformasyon artık küresel çapta hızlı bir biçimde yayılmakta, internette yer alan sosyal paylaşım platformları sunmuş oldukları içerikler ile bireyler üzerinde etkide bulunabilmektedir. İletişim alanında görülen bu gelişmeler hem gözetimin hem de ticarileşmenin yayılımının genişlemesine de olanak sağlamıştır. Sermaye şirketler üzerinden kendini yeniden üretebileceği bir alan bulduğu gibi devletler de bireyler üzerindeki denetimini

gözetim nosyonu bağlamında arttırabilme olanaklarına sahip olmuştur (Fuchs, 2016).

Kitle iletişim araçlarının -sayısal teknolojilerin de gelişimiyle birlikte- gündem belirleme ve kamuoyu yaratma açısından toplumları etkileme konusunda önemli bir konumda olduğu söylenebilir (Yüksel, 2001: 22). Medyanın toplumları etkileme hususuna yönelik kimi yaklaşımlar bu etkinin çok fazla olmadığını, sınırlı düzeyde kaldığını belirtirken, kimi yaklaşımlar ise bu etkinin oldukça güçlü olduğunu ifade eder (Yüksel, 2001: 9-18; Erdoğan ve Alemdar, 2005; Tokgöz, 2015; Güngör, 2018: 85-124). Özellikle de intihar gibi kamu sağlığını ilgilendiren bir konuda yapılan haberlerin başka bireyler üzerinde (özellikle de gençler) bulaşma etkisi yaparak benzeri davranışlara itebileceği, medyanın burada özendirici bir rol oynayabileceği -özellikle de ünlü kişilerin intiharında- yapılan çalışmalarla ifade edilmiştir (Phillips, 1974; Jamison, 2000:24; Hawton ve Williams, 2002; Stack, 2002: 30-32; Pirkis vd., 2006; Sisask ve Varnik, 2012; Chu vd., 2018). Wasserman (1984: 428), intiharın model ya da örnek alınabileceğini ifade ederek bu durumu üç biçimde açıklar. İlk olarak kişi üyesi olduğu grup ile hareket ederek intihara özenebilmektedir. İkinci durumda ünlü olan bir kişiyi taklit ederek intihara yönelebilmektedir. Üçüncü olarak ise intihar eden kişiyle ortak özelliklerinin bulunduğunu fark ederek intihara özenebilmektedir. Bu üç modelin medya ile bağlantılı olabileceği görülmektedir. Yani ilk durumda kişi üyesi olduğu grubun intiharına ilişkin medya aracılığıyla bilgilenerek harekete geçebilir. İkinci durumda yine medyada

gördüğü/okuduğu bir ünlü intiharına özenerek harekete geçebilir. Üçüncü durumda da kişi yine intihar eden bireyin intihardan önce yaşadığı sıkıntıları medyada alımlayarak benzer sıkıntılar yaşadığını düşünüp bu durumdan etkilenip intihara yönlenebilir.

Alman edebiyatçı Johann Wolfgang Von Goethe'nin 1774 tarihli "Genç Werther'in Acıları" isimli romanı intiharın bulaşıcı etkisine dair önemli bir örnek olay olarak ifade edilir. Romanda nişanlı bir kıza aşık Werther, yazdığı mektubun ardından silahla kendini vurarak yaşamına son vererek intihar etmiştir. Bunun üzerine romanı okuyan birçok Alman gencinin de Werther'in giydiğine benzer mavi ceket giyerek cebinde mektupla intihar etmesi intihar ve medya ilişkisinde intiharın bulaşıcı ve özendirici yönlerine dikkatleri çekmektedir (Özel ve Deniz, 2016: 235).

İntihar fikrinin eyleme dönüşebilme olasılığı ve başka bireyler üzerinde özendirici bir rol oynayabilmesinden kaynaklı medyanın bu konuda sorumlu bir davranış içerisine girmesi beklenmektedir. Duygusal kriz içindeki insanların ruh hallerini olumsuz bir biçimde etkileyebileceğinden kaynaklı intihar bulaşıcı olabilmektedir (Almagor, 2002: 145). Medya sorumluluk duygusuyla hareket ederek intihar haberlerini verirken belli başlı kriterlere dikkat etmelidir. Türkiye'de bu konu üzerine yapılan birçok akademik çalışmada da medyanın sorumlu bir yaklaşımla belirli kurallara uyması gerektiği ifade edilmektedir (Çoban, 2004; İlhan vd., 2019; İlhan ve Akaslan, 2019). Bunun yanı sıra medyada çıkan haberlerin intiharı önleme açısından da önemli potansiyeller taşıdığı belirtilmektedir (Palabıyıkoğlu, 1994: 277).

İntihar haberciliğine ilişkin dünya çapında net bir tutumun olmadığını söyleyebilmek mümkündür. Her ülkenin medyası kendi özgül şartlarına göre intihar olaylarını haberleştirmektedir. 1911 yılında Amerikan Tıp Akademisi ve 1948 yılında İngiliz Tıp Derneği taklit intiharları önlemek için medyada intihar haberlerinin yayınlanmasının yasaklanmasını istemiştir (Palabıyıkoğlu, 1994: 278; Barraclough, 1977: 528) Almagor (2002), Kanada, İsrail ve İngiltere medyasını incelediği çalışmasında intiharların haber yapılıp yapılmaması konusunda ülkelerin farklı tutumlarının görüldüğünü söylemektedir. Kanada medyası genelde -resmi bir yönerge olmamasına rağmen- intihar haberi yayınlamaktan uzak durmaktadır. Bununla birlikte halka mal olmuş kişiler olduğunda halkın gösterdiği ilgiden dolayı durum daha farklı olsa bile, bu durumda dahi intihar haberi yaparken oldukça dikkatli davranmaktadırlar. İntihar haberlerinin duygusal olarak etkilenebilecek insanlar üzerinde kopya intiharlar yaratabileceğinden endişe duymaktadırlar. Kanada basın çalışanlarının genel eğilimi intihar haberlerinde kamu yararının aranması gerekliliğidir. Yani gerçekleşen intiharı kamunun duyması onun yararına olacaksa bu haberlerin verilmesi gerektiği ama kamuyu ilgilendiren ya da onun yararına olacak bir durum değilse intihar olaylarına haberlerde yer vermeme eğilimi söz konusudur. İntihar genel bir probleme dair işaretler veriyorsa burada kamu yararı gözetilerek haber yapılır. Örneğin Kanada bozkırlarında yaşanan durgunluğun ciddi bir sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülen çiftçi intiharlarının haberlerine medyada yer verirler. İngiltere medyasına bakıldığında ise intiharlara medyada yer verilmediği söylenebilir. İsrail medyası ise intihar

haberlerine yer verdiği gibi intihar yöntemlerine de yer vermekten kaçınmamaktadır.

Türkiye'de intihar haberlerine yönelik ilk girişimin engelleyici tutumlar çerçevesinde geliştiği belirtilmelidir. 1931 tarihli ve 1881 nolu matbuat kanununda intihar haberlerinin basılması için izin koşulu aranmış, gerekli izinler alınması halinde bile yayınlanacak intihar haberlerinin fotoğrafsız olması zorunlu kılınmıştır. Türkiye'de 1950 yılına gelindiğinde çok partili yaşama geçilmesi ile birlikte basın hayatında yeniden düzenlemeler yapılmış, Resmî Gazetede 5680 sayılı kanun yayınlanarak intihara ilişkin madde hükümleri biraz esnetilmiştir (Palabıyıkoğlu vd., 1994: 285; Kösedağ, 2016: 2024). 2004 yılında son hali verilen 5187 kanun numaralı Basın Kanunu'nun "cinsel saldırı, cinayet ve intihara özendirme" başlıklı 20. maddesinde intihar olgusuna da yer verilmiştir. İlgili madde aşağıdadır.

> *"Cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanlar bir milyar liradan yirmi milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda iki milyar liradan, yaygın süreli yayınlarda on milyar liradan az olamaz" (Basın Kanunu, 2004).*

İlgili maddede "haber vermenin sınırlarını aşan" ifadesi ve "özendirme" fiili önemlilik taşır. "Haber vermenin sınırlarını aşan" ve "özendirme" faaliyetinde bulunan medya kuruluşlarının para cezasına çarptırılacağı

belirtilirken bu ifadelerin muğlaklık taşıdığı da belirtilmelidir. Bununla birlikte kanun maddesinde medya kuruluşlarının intiharı özendirebileceği üzerinde durulmuştur.

Beam ve arkadaşları (2017: 3), 1960'lı yıllardan beri iletişim bilimciler ve kamu sağlığı alanında çalışanların haberlerde yer alan intihar olaylarını üç temel bağlamda ele alarak incelediğini belirtir. Bunlardan ilki, intihara eğilimli bireyler üzerine medya içeriklerinin etkisi, ikincisi intiharla ilgili medya içeriğinin karakteristiği ve üçüncü olarak da intiharların haber değeridir. Palabıyıkoğlu (1994: 282) ise medyada yer alan intihar olaylarında sosyolojik ve psikolojik yaklaşımların yanı sıra haberde yer alan içeriğin yani sunum şeklinin de önemli olduğunu vurgular. İntihar haberciliği konusunda doğru sunum şeklinin intiharları önleyebileceğini ifade eder.

DSÖ de intihar olgusunu ele aldığı raporda medyanın günümüz toplumlarında önemli bir bilgi kaynağı olarak belirleyici bir faktör olduğunu belirterek medyanın intiharların önlenmesinde temel bir aktör olduğunu ifade eder. İntihar etmek isteyen bireyin kararsız olduğunu, ölmek istediğinden tam emin olmadığını, bu nedenle de hassas bir bireyi intihara yönlendirebilecek pek çok faktör olabileceği belirtilen raporda, bunlardan birinin de medyada yer alan intihar haberleri olduğu üzerinde durulur. Medyanın intihar vakalarını ele alış biçimi diğer intihar vakaları üzerinde etkide bulunabilmekte olduğundan intihar haberlerinin veriliş şekli önem taşımaktadır (WHO, 2015: 7).

DSÖ intihar haberlerinde medya çalışanlarının dikkat etmesi gereken bir takım temel unsurlar olduğunu belirtir. Bunlar;

1. Fotoğraf yayınlanmamalı.
2. İntihar notu yayınlanmamalı.
3. Kullanılan yönteme ilişkin detaylı bilgi verilmemeli.
4. İntihar yüceltilmemeli.
5. İntihar duygusallaştırılmamalı.
6. Suçlama yapılmamalı (WHO, 2015: 14).

Bunların yanı sıra intihar haberi yapılırken intiharı önleme amaçlı medyanın sorumlu olduğu da ifade edilir. Bundan ötürü de medyanın intiharı önleme amaçlı haberde dikkat etmesi gereken unsurlarının şunlar olduğu söylenir:

1. İntihar haberlerinde "başarılı" değil "tamamlanmış" ibaresi kullanılmalı.
2. İntihar haberi ilk sayfada değil iç sayfalarda verilmeli.
3. İntiharın çözüm olmadığı vurgulanmalı ve alternatif çözüm olanaklarından bahsedilmeli.
4. Bireysel sorunların çözümü noktasında iletişime geçilebilecek destek kurumlara yönelik bilgilendirme yapılmalı. Ruh sağlığı merkezlerinin iletişim bilgileri verilmeli.
5. İntihara yatkın davranış kalıpları hakkında bilgi verilmeli.
6. Depresyon hakkında bilgi vererek tedavisinin olduğu vurgusu yapılmalı (WHO, 2015: 14).

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) de yayınladığı Hak ve Sorumluluk bildirgesinde gazetecilerin "sadece kamuoyunu ilgilendiren politik ya da ünlü kişilerin intiharı ile kriminal öneme sahip intihar vakalarını" haberleştirmesi gerektiğini ifade ederken bu istisnai intiharlarda bile intiharın yöntemine ilişkin özendirici ve öğretici ayrıntılara yer verilmemesini, intihara ilişkin fotoğraf ve görsel malzeme ile intihar mesajı kullanılmaması gerektiğini vurgular (TGC, 2020).

3. ÇALIŞMADA ELE ALINAN İNTİHARLAR HAKKINDA ARD ALAN BİLGİSİ

2019 yılının son aylarında ve 2020 yılının ilk aylarında gerçekleşen iki intihar olayı Türk medyasında önemli bir yer kaplamıştır. Bunlardan ilki 06 Kasım 2019 tarihinde İstanbul'un Fatih ilçesinde dört kişilik bir ailenin -Cüneyt Yetişkin, Oya Yetişkin, Yaşar Yetişkin ve Kamuran Yetişkin kardeşlerin- siyanür içerek intihar etmesidir. İkinci olay ise İstanbul Üniversitesi öğrencisi Sibel Ünli'nin 3 Ocak 2020 tarihinde gerçekleşen intiharıdır. İki olayda geleneksel medyada olduğu kadar internet haber sitelerinde de kendine yer bulmuş kamuoyunda önemli tartışmalara sebep olmuştur. İlgili intihar haberlerinin araştırmada seçilmesinin temel nedenlerini kamuoyunun dikkatini çok fazla çekmesi, gündemde uzun süre kalması ve iki intihar olayının ekonomik boyutunu gösteren unsurların haberlerde kendisine yer bulabilmesidir.

Yetişkin kardeşlerin intiharına bakıldığında bazı haberlerde intiharın ekonomik sebeplerden kaynaklı olduğuna dair bir vurgunun görüldüğünü söyleyebilmek mümkün olmakla birlikte bazı haberlerde

ise kardeşlerin anti sosyal davranışlar sergilediği bu anlamda da psikolojik sorunlar yaşadığı ya da dini inanışları bağlamında değerlendirilerek intihar nedenlerinin ele alındığı söylenebilmektedir. Üniversite öğrencisi Sibel Ünli intiharında da bazı medya organlarının ekonomik unsurlara ilişkin vurgusu görülebilmekle birlikte bazı medya organlarında ise olayın ekonomik boyutundan ziyade psikolojik sorunlardan kaynaklı olduğuna yönelik vurgu hakimdir.

4. YÖNTEM

Çalışmada örnek olarak ele alınan internet haber siteleri Alexa şirketinin sunduğu veriler ışığında seçilmiştir. Alexa şirketi internetteki web sayfalarının ziyaretçi trafikleri ile ilgili istatistiki bilgileri kamuoyu ile paylaşmaktadır. İlk olarak şirketin internet sitesi incelenmiş ve Türkiye'de en çok ziyaret edilen ilk 50 web sitesi saptanmıştır. Daha sonra en çok ziyaret edilen ilk 50 web sitesi içinde yer alan haber siteleri saptanmıştır. Bu sitelerin sayısının 15 olduğu görülmüştür. Daha sonra intihar olaylarının gerçekleştiği tarihten itibaren 10 günlük periyod içinde yer alan konuyla ilgili haberler bu 15 internet haber sitesinde incelenmiştir.

İstanbul'un Fatih ilçesindeki dört kardeşin intihar haberleri 06.11.2019 tarihinden itibaren; Sibel Ünli'nin intihar haberi ise 03.01.2020 tarihinde medyaya yansımıştır. Böylece intihar haberlerinin medyada yer aldığı tarihten itibaren ki 10 günlük periyodda internet haber sitelerinde yer alan haberler araştırmanın sınırlılığını oluşturacaktır.

Alexa sitesinden 28.02.2020 tarihinde alınan veriler ışığında Türkiye'de en çok ziyaret edilen ilk 50 internet sitesi içinde en çok takip edilen 15 haber sitesi aşağıda verilmektedir. Bu çalışmanın kendisinden önce alanda yapılan araştırmalardan özgünlüğü basılı gazetelerin çevrimiçi versiyonlarının yanı sıra çevrimiçi haber sitelerinin de araştırmaya dahil edilmesidir. Yani habercilik faaliyeti yapan -geleneksel versiyonu olsun olmasın- tüm haber siteleri çalışmaya dahil edilmiştir. Aşağıda ilgili haber siteleri belirtilmektedir (Alexa, 2020).

1. ensonhaber.com (5. sıra)
2. hurriyet.com.tr (7. sıra)
3. sozcu.com.tr (10. sıra)
4. milliyet.com.tr (11. sıra)
5. yeniakit.com.tr (13. sıra)
6. akşam.com.tr (15. sıra)
7. mynet.com (17. sıra)
8. habertürk.com (23. sıra)
9. yenişafak.com (24. sıra)
10. sabah.com.tr (25. sıra)
11. haber7.com (27. sıra)
12. haberler.com (29. sıra)
13. ntv.com.tr (37. sıra)
14. tele1.com.tr (40. sıra)
15. cnntürk.com (46. sıra)

Araştırmada ele alınan 15 haber sitesinden birinin (akşam.com.tr) haber arşivine ulaşılamamış olup çalışmaya 14 haber sitesi dahil edilmiştir.

İnternet haber sitelerinde öncelikle örnek olaylarla ilgili intihar haberleri saptanarak belirlenmiştir. Sonrasında ise DSÖ'nün ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin intihar haberlerine ilişkin yaptığı açıklamalar temelinde oluşturulan kıstaslar doğrultusunda ilgili haberler incelenmiştir. Çalışmada ilgili kıstaslar temelinde aşağıdaki sorulara yanıtlar aranılmaya çalışılmıştır.

-Haber başlığında intihar yöntemi belirtilmiş mi?
-Haber içeriğinde intihar yöntemi belirtilmiş mi?
-Haber içeriğinde intihar notu belirtilmiş mi?
-Haber içeriğinde intihar dramatize edilmiş/duygusallaştırılmış mı?
-Haber içeriğinde kişi kahramanlaştırılmış ya da suçlanmış mı?

-Haber içeriğinde bireysel sorunların çözümünde iletişime geçilebilecek destek kişi/kurumlara ilişkin bilgi verilmiş mi?

5. BULGULAR VE YORUM

İncelenen haber sitelerinde yer alan haber sayılarının örneklem konularına göre dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Örneklemler Kapsamında İntihar Haberlerinin Dağılımı

	Yetişkin Kardeşler	Sibel Ünli	Toplam
Haber Sayıları	172	89	261

Araştırma kapsamında ele alınan örneklemler doğrultusunda 14 internet haber sitesinde toplam 261 haberin yayınlandığı saptanmıştır. Yetişkin Kardeşlerin intiharı hakkında çıkan haber sayısı 172; Sibel Ünli'nin intiharı hakkında çıkan haber sayısının ise 89 olduğu görülmüştür. Bu durum Yetişkin Kardeşlerin intiharına medyada daha fazla yer verildiğini göstermektedir. Haberlerin örnek olaylar bağlamında haber sitelerine göre dağılımı Grafik 1'de verilmektedir.

Grafik 1. İntihar Haberlerinin Haber Sitelerine Göre Dağılımı

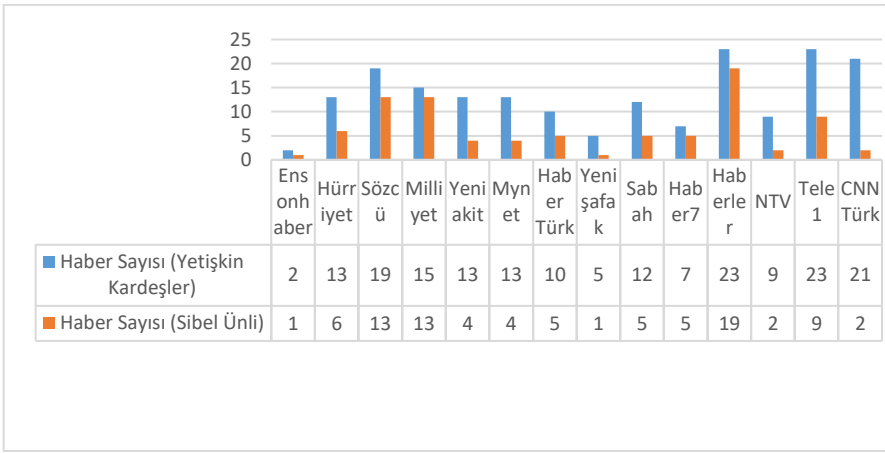

	Ensonhaber	Hürriyet	Sözcü	Milliyet	Yeniakit	Mynet	Haber Türk	Yeni şafak	Sabah	Haber7	Haberler	NTV	Tele 1	CNN Türk
Haber Sayısı (Yetişkin Kardeşler)	2	13	19	15	13	13	10	5	12	7	23	9	23	21
Haber Sayısı (Sibel Ünli)	1	6	13	13	4	4	5	1	5	5	19	2	9	2

Grafik 1 incelendiğinde Yetişkin Kardeşlere yönelik en fazla haberin 23'er adet haberle Haberler ve Tele 1'de yapıldığı görülmektedir. Bu durumu 21 haberle CNN Türk ve 19 haberle Sözcü takip etmektedir. En az haber ise 2 adet ile Ensonhaber tarafından yapılmıştır. Onu 5 haber ile Yeni Şafak ve 7 haberle Haber7 takip etmektedir.

Sibel Ünli'nin intiharına yönelik ise Haberler sitesi 19 haber ile en fazla haberi yapmıştır. Onu 13'er haberle Sözcü ve Milliyet, 6 haber ile

Hürriyet takip etmiştir. En az haber ise 1'er haber ile Ensonhaber ile Yeni Şafak tarafından yapılmıştır. Bu gazeteleri 2'şer haber ile NTV ve CNN Türk ile 4'er haber ile Yeni Akit ve Mynet takip etmektedir.

İntihar haber sayıları incelendiğinde Yetişkin Kardeşlerin medyada daha fazla yer bulduğu belirtilmelidir. Bunun başat nedeni kardeşlerin intihar yöntemi olarak siyanür kullanmasının haber değeri açısından daha ilginç bulunması olabilir. Kamuoyunun hem toplu bir intihar olması, hem de ekonomik sorunlar ile bağlantılandırılabilmesi ve rutin dışı bir yöntem kullanılarak intihar edilmesi olgularından dolayı kardeşlerin intiharına daha fazla ilgi göstereceği düşünülmüş olabilir.

5. 1. Haberin Başlığı ve İçeriğinde İntihar Yönteminin Belirtilmesi

DSÖ ve gazetecilik örgütleri, medyada bireylerin intihar yöntemine ilişkin detay verilmemesi gerektiğini belirtmektedir. İncelenen bazı haber sitelerinde ise hem başlıkta hem de içerikte intihar yöntemine ilişkin detay verildiği görülmektedir. Bu bölümde hem başlığın hem de içeriğin ayrı ayrı olarak incelenmesinin nedeni başlıkların gazetecilik pratiği açısından önemli bir unsur oluşturmasından kaynaklıdır. Gazeteci başlığı okuyucunun ilgisini çeksin ve haber okunsun diye atar. Okuyucularda bir haberi okurken önce başlığına bakmaktadır. Bu nedenle de habercilik pratiklerinde başlık birincil önemli husus olarak göze çarpar. Haber içeriğinin ise habercilikte başlıktan sonra gelen önemli unsur olduğunun altı çizilmelidir (MEGEP, 2013a: 38). Bu nedenle bu bölümde her iki unsur da ayrı ayrı ele alınacaktır.

5. 1. 1. Haberin Başlığında İntihar Yönteminin Belirtilmesi

Habercilik pratiğinde en önemli unsurlardan biri olan başlıklar, ilgili örneklemler bağlamında internet haber sitelerinde incelenmiştir. Yetişkin Kardeşler ile Sibel Ünli'nin intihar yöntemine başlıklarda hangi oranlarda yer verildiğine ilişkin bilgiler Grafik 2'de verilmektedir.

Grafik 2. Haber Başlığında İntihar Yöntemini Belirten Haber Sayıları

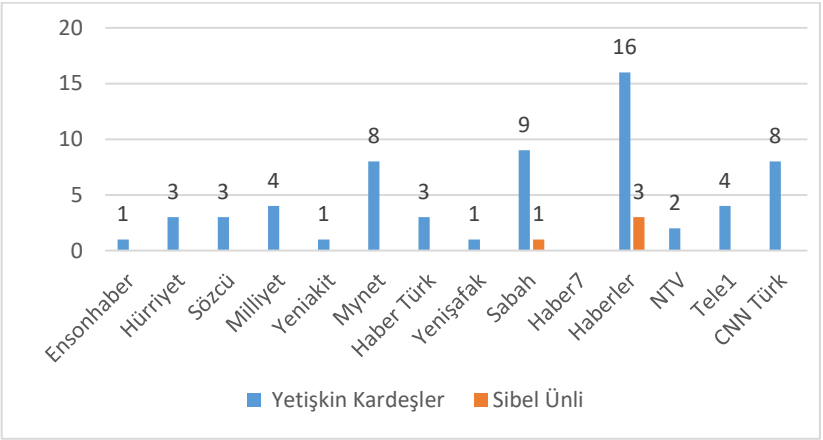

Yetişkin Kardeşleri temel alan 172 haber başlığı incelenmiş ve 63'ünde intihar yöntemine yer verildiği saptanmıştır. Bu durum Yetişkin Kardeşleri temel alan toplam haber sayısının %36,6'sına tekabül etmektedir. Sibel Ünli'yi temel alan 89 haber başlığı incelendiğinde ise 4'ünde intihar yöntemine yer verildiği saptanmıştır. Bu durum Sibel Ünli'yi temel alan toplam haber sayısının %4,4'üne tekabül etmektedir.

Grafik 2 incelendiğinde haber başlıklarında Yetişkin Kardeşlerin intihar yöntemine yer verme oranının Sibel Ünli'nin intihar yöntemine yer verme oranından daha yüksek olduğu görülmektedir. Neredeyse

Yetişkin Kardeşleri temel alan her üç haber başlığının birinde intihar yöntemine yer verilmiştir.

Haberler sitesi haber başlıklarında intihar yöntemine en fazla yer veren site olarak dikkatleri çekmektedir. Bir diğer dikkat çekici nokta Haberler ve Tele1 sitelerinde konuya ilişkin önemli miktarda haber yayınlanmasına rağmen Haberler sitesinde 16 haber başlığında intihar yöntemi belirtilirken, Tele1 sitesinde sadece 4 haberin başlığında intihar yöntemine değinilmiştir. Bu da yayın politikası anlamında Tele1'in daha duyarlı bir yaklaşım sergilediğini göstermektedir.

Yetişkin Kardeşlere yönelik haber başlıklarında intihar yöntemine çok fazla yer verilmesinin temel nedeni intihara ilişkin kullanılan yöntemin sansasyonel boyutu olduğu söylenebilir. Bir olayın haber olması için aranılan temel özelliklerinden biri nadirliktir (MEGEP, 2013b: 21). Burada da gazeteciler ve medya kurumları intihar yönteminin nadirliğinden yola çıkarak çarpıcı bir durum taşıdığını düşünmüş ve bundan dolayı da haber başlıklarında intihar yöntemine daha fazla yer vermiş olabilir. Bununla birlikte yapılan bu habercilik uygulamasının intiharı özendirebilme potansiyeli taşıdığı unutulmamalıdır.

Yetişkin Kardeşler'in intiharını haberleştiren haber sitelerinin haber başlığında intihar yöntemine yer verme yüzdelik oranları şöyledir; Ensonhaber %50, Hürriyet %23,07, Sözcü %15,7, Milliyet %26,6, Yeniakit %7,6, Mynet %61,5, Haber Türk %30, Yenişafak %20, Sabah %75, Haber7 %0, Haberler %64, NTV %22,2, Tele1 %17,3, CNN Türk %38,09. Yüzdelik oranlar incelendiğinde sırasıyla Sabah (%75),

Haberler (%64), Mynet (%61,5) ve Ensonhaber (%50) gibi internet haber sitelerinin yüksek orana sahip olduğu görülürken en düşük oran ise %0 ile Haber7 internet haber sitesinde görülmektedir.

Sibel Ünli'nin intiharını haberleştiren haber sitelerinin haber başlığında intihar yöntemine yer verme yüzdelik oranları şöyledir; Ensonhaber %0, Hürriyet %0, Sözcü %0, Milliyet %0, Yeniakit %0, Mynet %0, Haber Türk %0, Yenişafak %0, Sabah %0, Haber7 %0, Haberler %15,7, NTV %0, Tele1 %0, CNN Türk %0. Yüzdelik oranlar incelendiğinde internet haber sitelerinin çoğunda başlıkta intihar yöntemine yer verilmediği görülürken sadece Haberler internet haber sitesinde %15,7'lik bir oranla başlıkta intihar yöntemine yer verildiği görülmüştür.

5. 1. 2. Haberin İçeriğinde İntihar Yönteminin Belirtilmesi

Habercilik pratiğinin önemli unsurlarından biri olan haber içeriği, ilgili örneklemler bağlamında internet haber sitelerinde incelenmiştir. Yetişkin Kardeşler ile Sibel Ünli'nin intihar yöntemine haber içeriklerinde hangi oranlarda yer verildiğine ilişkin bilgiler Grafik 3'te verilmektedir.

Grafik 3. Haber İçeriklerinde İntihar Yöntemini Belirten Haber Sayıları

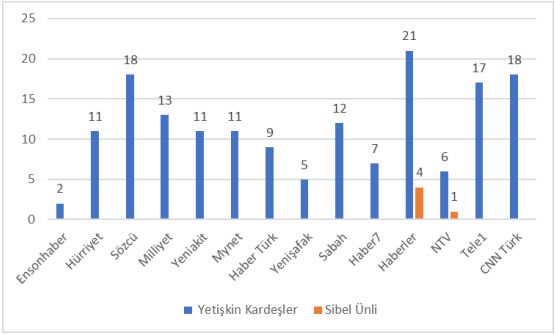

Yetişkin Kardeşleri temel alan 172 haberin içeriği incelendiğinde 161'inde intihar yöntemine yer verildiği saptanmıştır. Bu durum Yetişkin Kardeşleri temel alan toplam haber sayısının %93,6'sına tekabül etmektedir. Sibel Ünli'yi temel alan 89 haberin içeriği incelendiğinde ise 5'inde intihar yöntemine yer verildiği saptanmıştır. Bu durum Sibel Ünli'yi temel alan toplam haber sayısının %5,6'sına tekabül etmektedir.

Grafik 3 incelendiğinde haber içeriklerinde Yetişkin Kardeşlerin intihar yöntemine yer verme oranının Sibel Ünli'nin intihar yöntemine yer verme oranına göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Nerdeyse Yetişkin Kardeşleri temel alan her 10 haber içeriğinden 9'unda intihar yöntemine yer verilmiştir. Bu oldukça yüksek bir orandır. Bu anlamıyla da siyanürün sansasyonel bir çağrışım yapmasından kaynaklı haberlerde bilerek öne çıkarılıp kullanıldığını söyleyebilmek mümkün olmaktadır.

Yetişkin Kardeşlerin intiharını haberleştiren haber sitelerinin haber içeriğinde intihar yöntemine yer verme yüzdelik oranları şöyledir;

Ensonhaber %100, Hürriyet %84,6, Sözcü %94,7, Milliyet %86,6, Yeniakit %84,6, Mynet %84,6, Haber Türk %90, Yenişafak %100, Sabah %100, Haber7 %100, Haberler %91,3, NTV %66,6, Tele1 %73,9, CNN Türk %85,7. Yüzdelik oranlar incelendiğinde Ensonhaber, Yenişafak, Sabah ile Haber7'nin %100 gibi en yüksek orana sahip olduğu görülürken en düşük oran ise %66,6 ile NTV'de görülmektedir.

Sibel Ünli'nin intiharını haberleştiren haber sitelerinin haber içeriğinde intihar yöntemine yer verme yüzdelik oranları şöyledir; Ensonhaber %0, Hürriyet %0, Sözcü %0, Milliyet %0, Yeniakit %0, Mynet %0, Haber Türk %0, Yenişafak %0, Sabah %0, Haber7 %0, Haberler %21,05, NTV %50, Tele1 %0, CNN Türk %0. Yüzdelik oranlar incelendiğinde Ensonhaber, Hürriyet, Sözcü, Milliyet, Yeniakit, Mynet, Haber Türk, Yenişafak, Sabah, Haber7, Tele1, CNN Türk haber sitelerinde intihar yöntemine yer verilmediği saptanırken NTV'nin haber içeriğinde intihar yöntemine yer veren en yüksek orana sahip haber sitesi olduğu görülmüştür.

5. 2. Haber İçeriğinde İntihar Notunun Belirtilmesi

DSÖ ve gazetecilik örgütleri haberlerde intihar notunun belirtilmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Ele alınan örnek haber içeriklerinde intihar notuna hangi oranlarda yer verildiğine ilişkin bilgiler Grafik 4'te verilmektedir.

Grafik 4. Haber İçeriklerinde İntihar Notunu Belirten Haber Sayıları

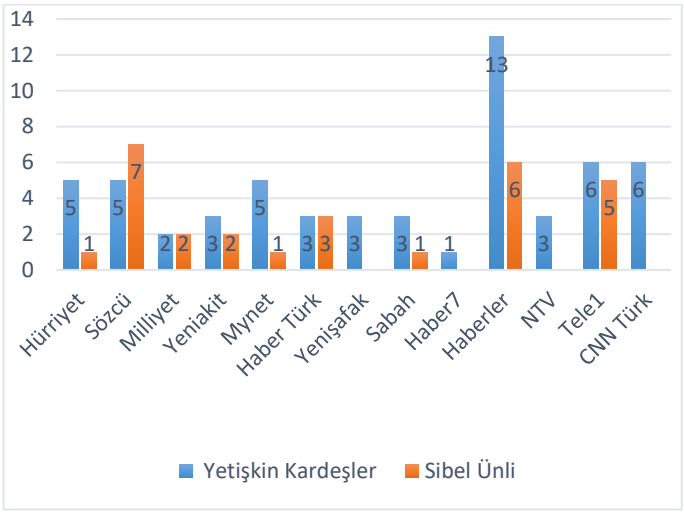

Yetişkin Kardeşleri temel alan 172 haberin içeriği incelendiğinde 57'sinde intihar notuna yer verildiği saptanmıştır. Bu durum Yetişkin Kardeşleri temel alan toplam haber sayısının %33,13'üne tekabül etmektedir. Sibel Ünli'yi temel alan 89 haberin içeriği incelendiğinde ise 28'inde intihar notuna yer verildiği saptanmıştır. Bu durum Sibel Ünli'yi temel alan toplam haber sayısının %31,4'üne tekabül etmektedir.

Grafik 4 incelendiğinde haber içeriklerinde Yetişkin Kardeşlerin intihar notuna yer verme oranı ile Sibel Ünli'nin intihar notuna yer verme oranının birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Her iki örnek olayda da yaklaşık %30'lar civarında görülen intihar notuna yer verme oranının yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Olayın dramatize edilmesi ve aynı sorunları yaşayan başka insanlar üzerinde etkide bulunabilmesi

açısından haber içeriklerinde kullanılmaması gerektiği bildirilen intihar notunun kullanım oranlarının medyada yüksek bir oranda yer aldığı gözlenmektedir.

Yetişkin Kardeşlerin intiharını haberleştiren haber sitelerinin intihar notuna yer verme yüzdelik oranları şöyledir; Ensonhaber %0, Hürriyet %38,4, Sözcü %26,3, Milliyet %13,3, Yeniakit %23,07, Mynet %38,4, Haber Türk %23,07, Yenişafak %60, Sabah %25, Haber7 %14,2, Haberler %56,5, NTV %33,3, Tele1 %26,08, CNN Türk %28,5. Yüzdelik oranlar incelendiğinde Ensonhaber'in %0 ile en düşük orana, Yenişafak'ın da %60 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir.

Sibel Ünli'nin intiharını haberleştiren haber sitelerinin intihar notuna yer verme yüzdelik oranları şöyledir; Ensonhaber %0, Hürriyet %16,6, Sözcü %53,8, Milliyet %15,3, Yeniakit %50, Mynet %25, Haber Türk %60, Yenişafak %0, Sabah %20, Haber7 %0, Haberler %31,5, NTV %0, Tele1 %55,5, CNN Türk %0. Yüzdelik oranlar incelendiğinde Ensonhaber, Yenişafak, Haber7, NTV ile CNN Türk'ün %0 ile en düşük orana sahip olduğu görülmektedir. En yüksek oran ise %60 ile Haber Türk sitesinindir.

5. 3. Haber İçeriğinde İntiharın Dramatize Edilmesi

DSÖ ve gazetecilik örgütleri intihar haberlerini ele alırken medya kurumlarının bu haberleri dramatize etmemesi yani duygusal bir biçimde sunmaması gerektiğini ifade etmektedir. Ele alınan örnek haber içeriklerinde intiharın dramatize edilmesinin hangi oranlarda gerçekleştiğine ilişkin bilgiler Grafik 5'te verilmektedir.

Grafik 5. Haber İçeriklerinde İntiharı Dramatize Eden Haber Sayıları

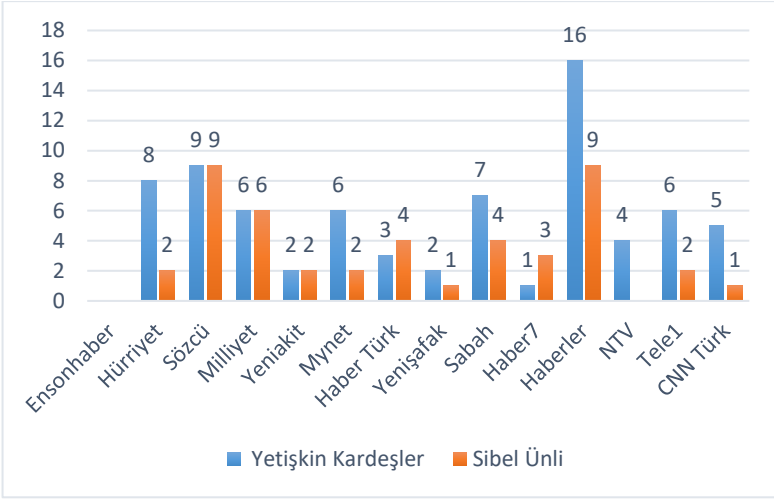

Yetişkin Kardeşleri temel alan 172 haberin içeriği incelendiğinde 75'inde intiharın dramatize edildiği saptanmıştır. Bu durum Yetişkin Kardeşleri temel alan toplam haber sayısının %43,6'sına tekabül etmektedir. Sibel Ünli'yi temel alan 89 haberin içeriği incelendiğinde ise 45'inde intiharın dramatize edildiği saptanmıştır. Bu durum Sibel Ünli'yi temel alan toplam haber sayısının %50,5'ine tekabül etmektedir.

Grafik 5 incelendiğinde haber içeriklerinde Yetişkin Kardeşlerin intiharının dramatize edilme oranı ile Sibel Ünli'nin intiharının dramatize edilme oranının birbirine yakın olduğu görülmektedir. İki örnek intiharın da dramatize oranları yüksektir. Aynı sorunları yaşayan başka insanlar üzerinde etkide bulunabilmesi açısından haber içeriklerinde kullanılmaması gerektiği bildirilen intiharın duygusallaştırılmasının/dramatize edilmesinin medyada yüksek bir oranda yer aldığı gözlenmektedir.

Yetişkin Kardeşlerin intiharını haberleştiren haber sitelerinin haberi dramatize etme yüzdelik oranları şöyledir; Ensonhaber %0, Hürriyet %61,5, Sözcü %47,3, Milliyet %40, Yeniakit %15,3, Mynet %46,1, Haber Türk %30, Yenişafak %40, Sabah %58,3, Haber7 %14,2, Haberler %69,5, NTV %44,4, Tele1 %26,08, CNN Türk %23,8. Yüzdelik oranlar incelendiğinde Ensonhaber'in %0 ile en düşük orana, Haberler'in ise %69,5 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir.

Sibel Ünli'nin intiharını haberleştiren haber sitelerinin haberi dramatize etme yüzdelik oranları şöyledir; Ensonhaber %0, Hürriyet %33,3, Sözcü %69,2, Milliyet %46,15, Yeniakit %50, Mynet %50, Haber Türk %80, Yenişafak %100, Sabah %80, Haber7 %60, Haberler %47,3, NTV %0, Tele1 %22,2, CNN Türk %50. Yüzdelik oranlar incelendiğinde Ensonhaber ile NTV'nin %0 ile en düşük orana, Yenişafak'ın ise %100 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir.

5. 4. Haber İçeriğinde Kişinin Kahramanlaştırılması ya da Suçlanması

DSÖ ve gazetecilik örgütleri intihar haberlerini ele alırken medya kurumlarının bu haberlerde kişileri kahramanlaştırmaması ya da suçlamaması gerektiğini ifade etmiştir. Ele alınan örnek haber içeriklerinde kişiyi kahramanlaştıran ya da suçlayan haberlerin hangi oranlarda gerçekleştiğine ilişkin bilgiler Grafik 6 ve Grafik 7'de verilmektedir.

Grafik 6. Haber İçeriklerinde Suçlayıcı İfadelerin Yer Aldığı Haber Sayıları

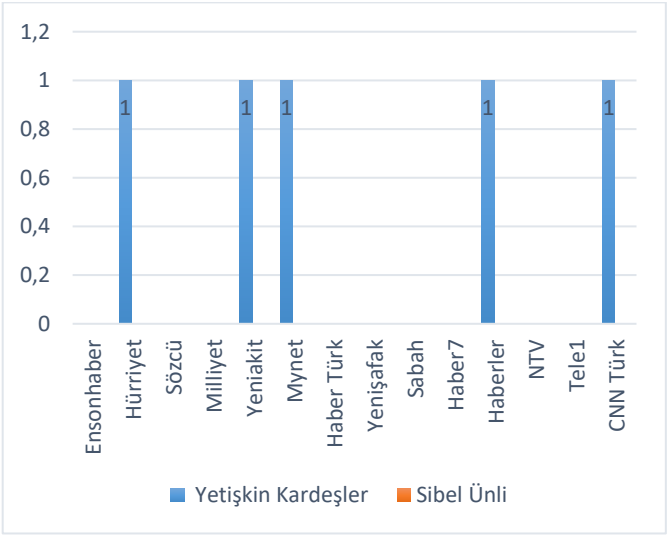

Yetişkin Kardeşleri temel alan 172 haberin içeriği incelendiğinde 5'inde kişileri suçlayıcı ifadelere yer verildiği saptanmıştır. Yetişkin Kardeşleri suçlayıcı haber içeriği Hürriyet, Yeniakit, Mynet, Haberler ve CNN Türk internet sitelerinde görülmektedir. Hürriyet, Mynet, Haberler, CNN Türk sitesinde Yetişkin Kardeşlerin üvey kardeşlerinin açıklamalarına yer vererek ve kimi yerlerde de ara başlıklar ile üvey kardeşlerin açıklamaları ön plana çıkarılarak suçlayıcı ifadelerin öne çıkarıldığı görülmektedir. Temelde aile içi yaşanan özel sorunların haber siteleri tarafından ön plana çıkarılması ile suçlayıcı bir tavır ortaya çıkmıştır. Üvey kardeşlerin ifadesinde Yetişkin Kardeşlerin babalarının cenazesine katılmadığı gibi bir ifade yer almaktadır. Aile içi özel bir durum, haber siteleri tarafından suçlayıcı tonlamalar ile habere taşınmıştır. Yeniakit Gazetesinde yer alan suçlayıcı ifade ise

diğer gazetelerdekinden farklıdır. Yeniakit gazetesi Yetişkin Kardeşlerin evinde çıkan kitapları haberine taşımış ve kardeşlerin evinde ateizm propagandası yapan kitapların varlığından bahsetmiştir. Bu anlamda kişilerin özel hayatına ayrıntısıyla girildiği görülmekte ve toplumun sosyo kültürel yapısı düşünüldüğünde kişileri yargılayıcı bir yaklaşımın benimsendiğinden bahsetmek mümkün olabilmektedir. Çalışmada ortaya çıkan bir diğer bulgu ise Sibel Ünli intiharına ilişkin ele alınan haberlerde herhangi bir suçlayıcı ifadenin olmamasıdır.

Grafik 7. Haber İçeriklerinde Kahramanlaştırıcı İfadelerin Yer Aldığı Haber Sayıları

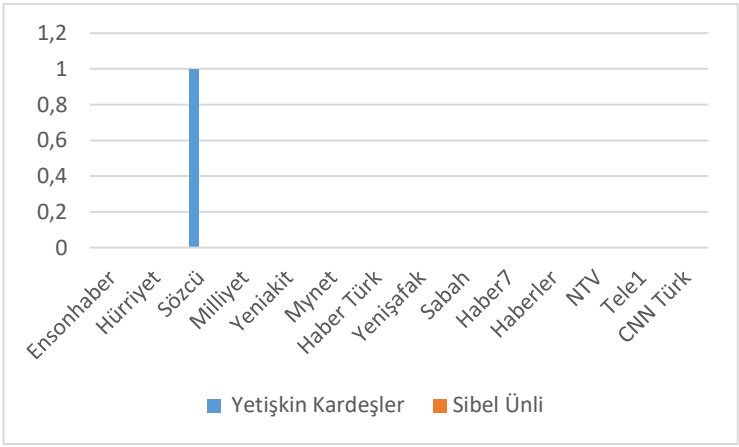

Yetişkin Kardeşleri temel alan 172 haberin içeriği incelendiğinde 1'inde kişileri kahramanlaştırıcı ifadelere yer verildiği saptanmıştır. Yetişkin Kardeşleri kahramanlaştırıcı haber içeriği Sözcü internet haber sitesinde görülmektedir. Burada Yetişkin Kardeşler arkadaşlarının ifadeleri doğrultusunda yardım başvurusunda bulunmayan onurlu insanlar olarak ele alınmıştır. Sibel Ünli intiharına ilişkin ele alınan haberlerde ise herhangi bir kahramanlaştırıcı ifadeye rastlanmamıştır.

5. 5. Haber İçeriğinde Destek Kişi/Kurumlara İlişkin Bilgi Verilmesi

DSÖ ve gazetecilik örgütleri, intihar haberlerinde bireysel sorunların çözümünde iletişime geçilebilecek destek kişi/kurumlara ilişkin bilgi verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ele alınan örnek haber içeriklerinde destek kişi/kurumlara hangi oranlarda yer verildiğine ilişkin bilgiler Grafik 8'de verilmektedir.

Grafik 8. Haber İçeriklerinde Destek Kişi/Kurumlara İlişkin Bilgi Veren Haber Sayıları

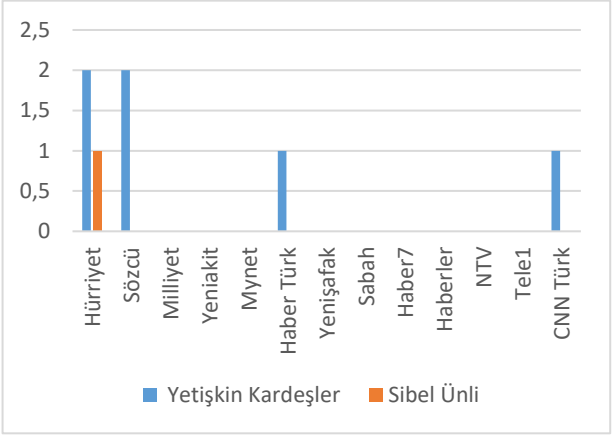

Yetişkin Kardeşleri temel alan 172 haberin içeriği incelendiğinde 6'sında bireysel sorunların çözümünde iletişime geçilebilecek destek kişi/kurumlara ilişkin bilgi verildiği görülmektedir. Bu durum Yetişkin Kardeşleri temel alan toplam haber sayısının %3,48'ine tekabül etmektedir. Sibel Ünli intiharına ilişkin ele alınan 89 haberin içeriği incelendiğinde haberlerin sadece 1'inde bireysel sorunların çözümünde iletişime geçilebilecek destek kişi/kurumlara ilişkin bilgi verildiği

görülmektedir. Bu durum Sibel Ünli'yi temel alan toplam haber sayısının %1,12'sine tekabül etmektedir. Grafik 8 incelendiğinde bireysel sorunların çözümünde iletişime geçilebilecek destek kişi/kurumlara ilişkin bilgi verilme oranının ele alınan iki örneklem için de oldukça düşük olduğu göze çarpmaktadır.

SONUÇ

İntihar fikrinin başka bireyler üzerinde özendirici bir rol oynayabilmesinden kaynaklı medyanın sorumlu bir davranış içerisine girmesi gerekmektedir. Duygusal kriz içindeki insanların ruh hallerini olumsuz bir biçimde etkileyebilmesinden dolayı intihar bulaşıcı olabilmektedir. Bu anlamda literatür kısmında bahsedilen Wasserman'ın yaklaşımının çalışmada benimsendiği de belirtilmelidir. Wasserman, bireyin kendisine benzer sıkıntılar yaşayarak intihar eden birini medyada görmesinin/okumasının onu intihara yönlendirebileceğini ifade etmektedir. Nitekim çalışmanın kapsamında olmadığı için üzerinde ayrıntılı bir biçimde durulmamasına rağmen özellikle Yetişkin Kardeşlerin siyanür kullanarak intiharından sonra birden fazla siyanürlü intihar olayı yaşanmış ve siyanürün satışında belirli kısıtlamalara gidilmesi kararlaştırılmıştır. Bu anlamıyla düşünüldüğünde medyanın kamu sağlığının korunması açısından özenli bir dil ve yaklaşım benimsemesi gerekliliğinin oldukça önemli olduğunun altı çizilmelidir.

İntihar haberciliğine ilişkin medyanın özenli bir tutum geliştirmesinin yanı sıra her ülkenin intihar haberciliğine yönelik tutumunun aynı

olmadığını belirtmekte fayda bulunmaktadır. Çalışmanın benimsediği yaklaşım Kanada'nın intihar haberciliğine yönelik tutumudur. Kanada basın çalışanlarının genel eğilimi, intihar haberlerinde kamu yararının aranması gerekliliği olmuştur. Yani gerçekleşen intiharı kamunun duyması onun yararına ise haberlerin verilmesi gerektiği savunulur ama kamuyu ilgilendiren ya da onun yararına olacak bir durum söz konusu değilse intihar olaylarına haberlerde yer vermeme eğilimi söz konusudur. Burada da gazetecilerin temel kıstasının kamusal yarar olduğu gözlerden kaçırılmamalıdır. Nitekim Kanada'da görülen çiftçi intiharlarının ekonomik sorunlardan kaynaklı ortaya çıktığı varsayıldığından kamusal yarar gözetilerek medyada geniş yer bulduğu görülürken kamunun çıkarına olduğunu düşünmedikleri intihar olayları medya tarafından topluma duyurulmamıştır. Bu çalışmada ele alınan Yetişkin Kardeşler ve Sibel Ünli intiharlarının ekonomik bir boyut taşıdığına ilişkin güçlü emareler olmasından kaynaklı topluma duyurulması önemli olmakla birlikte kullanılan dil ve görsellik hususlarında medya kurum ve çalışanlarının dikkatli olması gerekmektedir.

DSÖ ve TGC de yayınladıkları bildirgeler ile medyanın intihar haberciliğinde dikkat etmesi gereken temel hususlarına ilişkin bilgilendirmeler yapmışlardır. Bu örgütler medyanın intiharı engelleyebilme rolüne de dikkatleri çekmişlerdir.

Bu anlamda ele alınan internet haber sitelerinde araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanmış sorulara yanıtlar aranmaya çalışılmıştır. Haber başlıklarında intihar yöntemine yer verme oranlarına

bakıldığında Yetişkin Kardeşleri temel alan toplam haber sayısının %36,6'sında intihar yöntemine yer verildiği görülürken Sibel Ünli'yi temel alan toplam haber sayısında bu rakam %4,4'e düşmektedir. Bu anlamıyla da Yetişkin Kardeşleri ele alan haber başlıklarında intihar yönteminin önemli bir oranda vurgulandığı görülmektedir. Haber içeriklerinde intihar yöntemine yer verme oranlarına bakıldığında ise Yetişkin Kardeşlerin intihar haberleri açısından oldukça yüksek bir sonuç çıkmaktadır: %93,6. Neredeyse her on haberin dokuzunda intiharın yöntemine dair bilgi verilmiştir. Sibel Ünli'yi ele alan haber içeriklerinde ise intihar yöntemine yer verme oranı %5,6'dır. İntihar yöntemine ilişkin ayrıntılı bilginin haber başlığında ve içeriğinde verilmesi doğru bir husus değildir. Bununla birlikte özellikle de Yetişkin Kardeşlerin intihar yöntemine haber içeriklerinde oldukça yüksek bir oranda yer verildiği saptanmış olup bu durum benzer sorunlar yaşayan bireyleri aynı yöntemi uygulaması yönünde harekete geçirebilir. Medya kurumları ve gazetecilerin toplumun daha fazla ilgisini çekmek, okunmak ve reklam elde etmek odaklı bir yaklaşımla "siyanür" kelimesini Yetişkin Kardeşleri temel alan haberlerde sıkça kullandığı ifade edilebilir. Bu anlamda medya kurumları ve gazeteciler kamu adına hareket ettiklerini unutmamalı ve kamu sağlığını zedeleyici yaklaşımlardan uzak durma yolunu tercih etmelidir. Bu durum da etik bir kavrayışı zorunlu kılmaktadır.

Haber içeriklerinde intihar notunun kullanılma oranlarına bakıldığında ise yine yüksek bir oranla karşılaşılmaktadır. Yetişkin Kardeşleri temel alan haberlerin %33,13 ile Sibel Ünli'yi temel alan haberlerin

%31,4'ünde intihar notu kullanılmıştır. Bu konuda da medyanın sorumlu bir davranışla olaya ilişkin fazla ayrıntı vermeden hareket etmesi gerekirken intihar notu gibi detay bir olguya önemli bir oranda değinildiği görülmektedir.

Uluslararası örgütlerin ve meslek kurumlarının üzerinde durduğu bir diğer husus ise intiharın dramatize edilmemesi, duygusal bir biçimde sunulmamasıdır. Bu durumun temel nedeni ise kişilerin kendisini intihar eden ile özdeşleştirebilecek bir noktaya gelmesinin engellenmek istemesi oluşturur. Bu husus incelendiğinde haber medyasının bu konuda da duyarlı bir yaklaşım sergilemediği görülür. Yetişkin Kardeşleri dramatize eden haber sayısı %43,6 iken Sibel Ünli'yi dramatize eden haber sayısı %50,5'tir.

Çalışmada incelenen bir başka konu ise suçlayıcı ve kahramanlaştırıcı ifadeler üzerinedir. İntihar edenleri suçlama ve hatırasını zedeleyecek ifadeler kullanmadan uzak durulması gerekmektedir. Aynı zamanda intihar eden kişiyi yüceltme ve kahramanlaştırma gibi başkaları nezdinde özdeşleşme kurulmasını sağlayacak ifadelerden de uzak durmak gerekir. Yetişkin Kardeşleri temel alan 172 haberin içeriği incelendiğinde 5'inde kişileri suçlayıcı, 1'inde ise kişileri kahramanlaştırıcı ifadelere yer verildiği saptanmıştır. Sibel Ünli'nin intiharına ilişkin ele alınan haberlerde ise herhangi bir suçlayıcı ya da kahramanlaştırıcı ifadeye rastlanılmamıştır.

Bireysel sorunların çözümünde iletişime geçilebilecek destek kişi/kurumlara ilişkin bilgi vermekte oldukça önemlidir. Fiiliyata

bürünmeden intiharı engelleme adına uzman kurum ve kişilerin iletişim bilgilerine intihar haberlerinde yer vermek gerekmektedir. Yetişkin Kardeşleri temel alan haberlerin %3,48'inde uzman kişi ve kurumlara dair bilgi verilirken Sibel Ünli'yi temel alan haberlerin %1,12'sinde uzman kişi ve kurumlara dair bilgi verilmiştir. Bu anlamda oranların oldukça düşük olduğu göze çarpmaktadır.

Genel hatları ile bakıldığında intiharın bir halk sağlığı sorunu olduğu hususunun medya kuruluşları tarafından göz ardı edildiği görülmektedir. Özellikle intihar yönteminin haberde sıklıkla vurgulanması, intihar notuna önemli oranda yer verilmesi, intiharın dramatize edilmesi, destek kişi/kurumlara ilişkin bilgilerin yetersiz olması, suçlayıcı ve kahramanlaştırıcı ifadelere yer verilmesi gibi unsurlar intihar haberciliği konusunda önemli adımlar atılması gerektiğini göstermektedir. Bu anlamda kamu sağlığı hususundan hareket ederek intihar haberlerinin yazımı noktasında gazetecilik dernek ve cemiyetlerinin de öncülüğünde farkındalığı arttırarak mesleki özdenetim modeline yaslanan bir yaklaşımın izlenmesinin önemli olduğunun altı çizilmelidir.

KAYNAKÇA

Alexa, 2020, https://www.alexa.com/topsites/countries/TR, Erişim Tarihi: 28.02.2020.

Almagor, R.C. (2002). İfade, Medya ve Etik. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Barraclough, B., Shepherd, D. ve Jennings, C. (1977). Do Newspaper Reports of Coroners' Inquests Incite People to Commit Suicide?, British Journal of Psychiatry, 131: 528-532.

Bağlı, M. (2004). Batman İntiharları Bağlamında Özgürlüğün ve Geleneksel Toplumsal Yapının Kentsel Kurgusu, Kriz Dergisi, 12(1): 21-40.

BasınKanunu,2004,https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5187.pdf, Erişim Tarihi: 06.02.2020.

Beam, R. A., John, S. L. ve Yaqub M. M. (2017). "We Don't Cover Suicide … (Except When We Do Cover Suicide)", Journalism Studies, DOI: 10.1080/1461670X.2017.1279563. Erişim Tarihi: 07.02.2020.

Bulut, E.R., Küçüker, H. ve Bulut, N.S. (2012). İntiharın Kısa Tarihçesinden Sebep ve Yöntemlerine Genel Bir Bakış, Cumhuriyet Tıp Dergisi, 34: 128-137.

Chu, X., Zhang, X., Cheng, P., Schwebel, D.C. ve Hu, G. (2018). Assessing the Use of Media Reporting Recommendations by the World Health Organization in Suicide News Published in the Most Influential Media Sources in China, 2003–2015, "International Journal of Enviromental Research and Public Health", 15(3), https://doi.org/10.3390/ijerph15030451, Erişim Tarihi: 13.11.2019.

Çoban, M., (2004). Medya ve İntihar: İntihar Haberlerinin Medyada Yer Alış Biçimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Durkheim, E., (2013) İntihar. Çev.: Zühre İlkgelen. İstanbul: Pozitif Yayınları.

Erdoğan, İ. ve Alemdar, K., (2005). Öteki Kuram. Ankara: Erk Yayınevi.

Fine, G., Alison, H.C., Westhuizen, D. V. D. and Kruger, C. (2012).

"Predicting frequency of suicide attempts of adolescent outpatients at Weskoppies Hospital using clinical and demographic characteristics", South African Journal of Psychiatry, 18(1), 22-26.

Fuchs, C., (2016). Sosyal Medya: Eleştirel Bir Giriş. Ankara: Nota Bene Yayınları.

Geray, H., (2003). İletişim ve Teknoloji. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Geçtan, E., (1989). Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Güngör, N., (2018). İletişim: Kuramlar ve Yaklaşımlar, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Hawton, K.ve Williams, K. (2002). Influences of the media on suicide, BMJ, 325: 1374.

İlhan, R. S. ve Akaslan, D. S. (2019). İnternet Haberlerinde Yer Alan İntihar Olgularının Sosyodemografik Özellikleri ve Başvurulan İntihar Yöntemleri, 27(2): 71-78.

İlhan, R. S., Ertan, E. A. ve Kızılpınar, S. Ç. (2019). İntihar Haberlerinin Türkiyedeki Sunum Şekli: İnternetteki İntihar Haberleri Üzerine Bir İçerik Analizi, Kriz Dergisi, 27(1): 4-11.

Jamison, K. R., (2000) Erken çöken karanlık (Çev. Emine Bademci). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Kösedağ, M. S., (2016). "Türk Basın Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Yazılı Basında Temsili", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(43): 2023-2051.

MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), (2013a). Gazetecilik-Haber Yazma I. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), (2013b). Gazetecilik-Haberin Nitelikleri. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Oğuz, T., (2012). Kitle İletişimi, İletişim Bilgisi (Ed. E. Nezih Orhon,

Ufuk Eriş). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Özel, E. K. ve Deniz, Ş. (2016). "Türk Medyasının İntihar Haberlerini Sunumunda Etik Sorunlar: Cem Garipoğlu ve Mehmet Pişkin İntiharları", Bilig Dergisi, 77: 233-270.

Palabıyıkoğlu, R., (1993) "İntihar Davranışında Ailenin Rolü ve Önemi", Kriz Dergisi, 1(2): 62-68.

Palabıyıkoğlu, R., Azizoğlu, S., Özayar, H. ve Ercan A. (1993). İntihar Girişiminde Bulunanların Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi, Kriz Dergisi, 1(2): 69-75.

Palabıyıkoğlu, R., (1993). İntihar Davranışı ve Kitle İletişim Araçları. Kriz Dergisi, 2(2): 277-284.

Palabıyıkoğlu, R. (1994). "İntihar Davranışı ve Kitle İletişim Araçları", Kriz Dergisi, 2(2): 277-284.

Palabıyıkoğlu, R., Azizoğlu, S., Haran, S. ve Özayar, H. (1994). "Gazetelerdeki İntihar Haberlerinin Okuyucuya Nasıl Yansıtıldığına İlişkin Bir Çalışma", Kriz Dergisi, 2(2): 285-292.

Phillips, D. P. 1974. "The Influence of Suggestion on Suicide: Substantive and Theoretical Implications of the Werther Effect." American Sociological Review, 39 (3): 340–354.

Pirkis, J. E., Burgess, P. M., Francis, C., Blood, R. W., Jolley, D. J. (2006). The relationship between media reporting of suicide and actual suicide in Australia, Social Science and Medicine, 62(11): 2874-2886.

Sisask, M. ve Varnik, A. (2012). "Media Roles in Suicide Prevention: A Systematic Review". International Journal of Environmental Research and Public Health, 9: 123-138.

Smith, A. (1979). İnsan Yapısı ve Yaşamı (Çev. Erzen Onur, Nida Tektaş). İstabul: Remzi Kitabevi.

Stack, S. (2002). Media coverage as a risk factor in suicide, Injury Prevention, 8(4): 30-32.

Tatlılıoğlu, Kasım (2012). "Sosyal Bir Gerçeklik Olarak İntihar Olgusu: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme". AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(2): 133-155.

Tezcan, A.E., Oğuzhanoğlu, N. K. ve Ülkeroğlu, F., (1995). "Çocuk ve Gençlerde İntihar Girişimleri", Kriz Dergisi, 3(1): 70-74.

TGC (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti), 2020, Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html, Erişim Tarihi: 11.02.2020.

Tokgöz, O., (2015), İletişim Kuramlarına Anlam Vermek, Ankara: İmge Kitabevi.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), 2020, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060 , Erişim Tarihi: 30.01.2020.

TDK (Türk Dil Kurumu), 2019, https://sozluk.gov.tr, Erişim Tarihi: 06.12.2019.

Ulutaş, N., (2006). Türk Romanında İntihar. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

WHO (World Health Organization), (2014), Preventing Suicide. Geneva: World Health Organization Publication.

WHO (World Health Organization), (2015), İntiharın Önlenmesi – Medya Çalışanları İçin Kaynak, Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.

WHO (World Health Organization), (2020a), Suicide – Key Facts, https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/suicide, Erişim Tarihi: 03.01.2020.

WHO (World Health Organization), (2020b), Global Health Observatory Data Repository, http://apps.who.int/gho/data/node.main.MHSUICIDEASDR?lang=en, Erişim Tarihi: 03.01.2020.